

mokrem šele v gledališki veži, ko je videl vlago drugim na obleki. Vse do tu ga je pospremlilo spoznanje iz razmišljanja, kakó je navsezadnje za polno umetnino mimo vsega poznejšega vendarle najvažnejši prvi osnutek, nekak čudežno se spočenjajoči domislek, ki kot tematična aksiomnost vsebuje že apriorno vse tisto, iz česar se poslej gradi sinteza v umetnini, ideja prikazane lepote.

Ko pa je bil zdajci v gledališki dvorani sami, ga je na mah prevzel nastroj te naše nekaj vsakdanje domačnosti: ljubljansko filistrstvo, noblesa še nedorastlega mesta sredi med kulturo in provinco, ki samodovoljno in zanosno občuti, da ima svoj lastni kulturni hram. To vzdušje Zorniku ni bilo nevšečno. Videl je v tem tudi eno svojstvo prav našega značaja: ob vsakem konfinu, ki je pet sto let stara naša šara, smo nazarensko domorodni, za še neznatnejše priznanje in poznanje našega imena v velikem svetu, hvaležni in vzhičeni. Kakor je čutil družbo, tako se je še sam skušal mirno trpno predati uživanju. »V Ljubljani smo,« se je zavedal s toplim sočutjem vse naše omejenosti, relativnosti v splošnem. »V Ljubljani smo, pa je le dobro, da sploh smo, da je naše središče in da celó svojega Wagnerja imeti hočemo.«

Kar je doživljal Zornik nato, ni bilo prijetno. Igra je šla mimo njega zgolj kot igra, nikar kakor tisto davno dvakratno poudarjeno doživetje na Dunaju in v Gradcu. Ni radi tega dolžil sprva gledališča, bridko je občutil ta nedostatek le kot posledico, izvirajočo iz njega samega.

»Mladost se mi je obletela,« je vedel, »in lastno pisateljsko delo mi je vzelo srečo naivnega uživanja. Moj Bog, kakó se to more zgoditi, da se sčasoma še lepšega preobjemo in še mi, ki bi se nikoli ne smeli? Kaj pa naj je večno, če umetnost ni?«

In je šel podzavestno v občutju spoznanja zadnjih dni, kakor da so usahnili na svetu vsi vrelci velikega, lepega in dobrega. Spoznal je z bridkostjo in povedal sam pri sebi, kakor da govori drugim:

»Lepota nikar, ta ni umrljiva. Vse smo pregnali sami z našim tako zvanim kulturnim organiziranjem umetnostnih sil. Tehnično smo duhovnost povsakdanjili. Le kje nam bo še kak drugi Rousseau vstal in zopet razodel, da moramo v pristnost in prvotnost nazaj, v totaliteto, ki smo jo ubili! Pa sploh,



MAX LIEBERMANN: DE TE

(Z dovoljenjem Paula Cassirerja, Berlin)

čemu nam bo še prvotnost? Mar jo bomo znali brati, če bi kje kipeti začela? Ne živcev ni v nas zdravih več ne sokov. Degenerirali smo, Spenglerjevo felaštvo že sega po naših dušah, preden smo umrli plemensko.«

Bolest, ki mu je vstajala iz takega razmišljanja, ga je razživčila in razjadila glede igravcev in njihove predstave na deskah.

»Domišljavci, tam gori,« je mislil, »mar ne čutite, kako se samó spakujete? Umetniku je treba vere v umetnost, ki je vi nimate. Umetnost je duševna; ima torej dušo. Zato je vse vaše igranje brezdušno, lutkarji! Za vino mordà, za veščake. Weinbeißerje in vinske srke se zapišite, za zdravo in pravo umetnost nimate ust. Hamleta bi igral in Fausta? Mar si prvoten kakor je svet, mar si ves, kakor je duh? Mar si nov, kakor je sen, in ostrovid, kakor je otrok? Felaštvo, ljubljansko, fej!«

Pesem kolovratov, ki je zabrnela z odra, je za trenutek vzibala Zornika v pozabljenje. Nato pa je razmišljal znova, zdaj